

מועדים לשמחה

צעדה היסטורית- ממצריים לסיני.

חג הפסח הוא חג של דיאלוג ופתיחות וגם חג של הגדרת זהות והסתגרות חוט דק מפריד בין שני הכיוונים המנוגדים. אבל דומה שאף ההבדל בין מצא לחמץ למרות המרחק העצום ההבדל קטן. ישנו רעיון המדבר על האותיות הזהות במילים "חמץ" ו"מצה", כאשר האות השונה היא ח' וה'. וההבדל הוא בקוצו של יוד.

מדרש שיר השירים רבא אומר לנו כך: "כתוב: 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד'- אם תעשה מן הדל"ית רי"ש תחריב את העולם. 'לא תשתחוה לאל אחר'- את תחליף רי"ש בדל"ית תחריב את העולם". ההבדל בין רי"ש לדל"ית הוא קוצו של יוד. אבל דומה שבקוץ זה תלויים תלי תלים של משמעויות. "אחד" מול ה"אחר".

כמעט כל תרבות מפגינה רצון מסוים להתבדל מתרבויות אחרות, לאש ולבצר את זהותה להתוות גבולות בין אנחנו לבין הם. באיזו נקודה הופכת הגדרת האני או אנחנו ל"נורמאלי" לשנאת זרים, לגזענות או לאנטישמיות? מתי הופך אגואיזם משפחתי או קבוצתי, דהיינו להדיר את האחר או לפקפק במהימנותו לשנאה לעוינות אגרסיבית ולרדיפה? שני סוגי מפגש בין האני לאתה.

שני סוגי מפגש בין האני ואתה שני אופני דיבור וזיקה אל האחר יוצרים שתי מציאויות רוחניות שונות. במובהק. טוען מרדכי בובר: המציאות האחת היא יחס 'אני-אתה' (לדבר אל) קשר זה מתקיים בין שני סובייקטים ומכיל את שניהם. כל אחד הוא בעל ערך. בניגוד לכך היחס האחר 'אני-לז' (לדבר על) הוא יחס של שני אובייקטים או אובייקט מול סובייקט מציאות שבה שעצם קיומו של האחר אינו נוגע לאחד כלל. לאמור הסובייקט פונה לאחר מתוך יחס של תועלתנות, מתוך רצון להשתמש בו לצרכיו האישיים. להערכת המציאות המודרנית-מערבית מכריחה אותנו ליחס זה. היחס אל האחר הופך ליחס תועלתני פונקציונאלי. סיפרה לי ידידה שאחת העובדות במשרדה הלכה לעולמה בטרם עת אבל דא עקא יום למחרת כבר היה אפשר לראות שהעובדים במשרד רבים ביניהם מי ישב במקומה הנחשק. רואים כאן מצב שהערך של האדם נפגע.

היציאה ממצרים היא יציאה ממציות זאת. על מנת להבין את המעבר הזה ממציות מצרית למציות יהודית עלינו יהיה להכיר את השקפות שרווחו במזרח הקדום ביחס אל האדם. בעולם זה האדם מוצג כמכשיר כאמצעי בין שאר האמצעים להשגת יעדים רצויים כלכליים או פוליטיים. הווי אומר עולם שבו הצורך לשמור על ביטחון הרכוש או שיקול פוליטי גובר על ערכם של החיים. זה עולם שבו אדם ורכוש הם בני חליפין. לכן גם במקרה של רצח- משפחת הרוצח החליטה אם לדרוש דם תמורת דם או להסתפק בפיצוי כספי. כאשר המניע ביסוד של שיטה זאת הוא הרצון להחזיר את מה שנגרע מכוח הלחימה והעבודה. הייתי מרחיק לכת בעולם קדום זה ודומה אולי אף בעולם המודרני האדם מצדיק את קיומו רק במידה שהוא ממלא פונקציה כלכלית פוליטית או דתית. היציאה ממצרים אל מעבר להר סיני היא כדי לשמוע בהר סיני 'שופך דם האדם דמו יישפך כי בצלם אלוהים עשה את האדם (בראשית ט, ה) המסר של התורה ברור. האדם מעל כל הבריאה. החיים אינם ניתנים להימדד בכסף או ברכוש או בכמות המצוות שהוא מקיים ביום. אדם הפוגע באדם הוא פשע וכאילו פוגע באל. לאדם אין תחליף. הצעדה אל הר סיני אם כן היא צעדה היסטורית השואפים למציאות אני אתה. למציאות שבה החמץ והמצה עשויים מיסוד אחד קמח. שמאחורי "הרוסי" האתיופני" "חילונוני" ה"אשכנזי" ה"ספרדי" ה"חרדי" ה"עובד הזר" ה"פועל" ישנו אדם- אדם אינדיבידואלי בעל ערך. לכן פסח בה לא לטשטש את ההבדלים בין אחד לשני אלא לחשוף את ההבדלים- ומתוך כך אהיה אני ואתה ואתה.

שבת שלום

שרון שלום
רב קהילת קדושי ישראל